

Палазова Т.М.

Основи запобігання та протидії корупції в сучасному українському суспільстві

УДК 342

Палазова Т.М.,
кандидат політичних наук,
викладач кафедри
політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»

У статті відображено розвиток антикорупційного явища в Україні. Здійснено стислий огляд динаміки реформування системи державного управління й основних принципів запобігання й протидії корупції. Надано коротку характеристику останніх законодавчих змін.

Ключові слова: корупція, антикорупційна діяльність, правоохоронні органи, громадянське суспільство.

В статье отображено развитие антикоррупционного явления в Украине. Осуществлен краткий обзор динамики реформирования системы государственного управления, а также основных принципов

предотвращения и противостояния коррупции. Дается краткая характеристика последних законодательных изменений.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционная деятельность, правоохранительные органы, гражданское общество.

The article displays the development of the phenomenon of anti-corruption in Ukraine. A brief overview of the dynamics of the reform of public administration and the basic principles of prevention and opposition to corruption. A brief description of the latest legislative changes.

Key words: corruption, anti-corruption activities, law enforcement agencies, civil society.

Корупція сьогодні в Україні має особливості, які відрізняють її від корупції в європейських країнах та країнах пострадянського простору. Корупція в Україні – це корупція кризового типу. Зазначений тип корупції полягає в тому, що така корупція: а) породжується кризою сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції); б) здатна поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. У цьому її загроза для національної безпеки.

Дійсно, це питання болюче для України, але слід зазначити, що наша держава – не єдина у світі країна, в якій існує корупція. На державному рівні є розуміння цієї проблеми й необхідності боротьби з нею. Одним із важливих кроків на шляху подолання корупції в Україні стало прийняття Верховною Радою України в першому читанні проекту Закону України «Про основи запобігання та протидії корупції в Україні». Але результатів поки що немає. Та протидія корупції, яка має місце сьогодні, є неадекватною сучасному рівню корупції в державі. Вона зводиться до сліпого маніпулювання змінами в законодавстві (що має вигляд його вдосконалення) і хаотичних дій у «вдосконаленні» інституцій кримінальної юстиції (правоохоронних органів). Більш ніж двадцятирічний досвід такої протидії свідчить про її безплідність. Отже, неврахування закономірностей існування корупції кризового типу в Україні призводить до антикорупційного волюнтаризму (зокрема, до законодавчого волюнтаризму, а також політичного волюнтаризму, який проявляється в безсистемному реформуванні інституцій протидії корупції). Як свідчить досвід, одного щирого бажання громадян подолати корупцію замало.

Основні принципи запобігання й протидії корупції:

- верховенство права;
- законність;
- комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;
- пріоритетність запобіжних заходів;
- невідворотність відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;
- відкритість та прозорість діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування;
- участь громадськості в заходах щодо запобігання й припинення корупції.

Криза українського суспільства – це наслідок кризи соціальної культури громадян, яка включає в себе політичну, економічну, правову, моральну культуру громадян. Існує закономірність: яка соціальна культура громадян – таке й суспільне життя. Отже, корупція кризового типу, що вразила сучасну Україну, має своїм фундаментом дії значного прошарку громадян, позбавлених належної соціальної культури й тому уражених сваволею й ілюзіями, що проявляються у вигляді корупції. Саме відсутність у громадян належної політичної, економічної, правової, моральної культури, яку мають, наприклад, шведи чи громадяни Німеччини, є живильним середовищем для корупції кризового типу в Україні. Така корупція являє собою основну загрозу українській нації, зокрема політичним, економічним, правовим, моральним, культурним засадам її розвитку.

Викладене вище уявлення про особливості корупції в Україні як корупції кризового типу, що вражає не лише державу, а й громадянське суспільство, обумовлює те, що для ефективної протидії корупції в Україні має бути розроблена адекватна саме цьому типу корупції (а не корупції взагалі) технологія протидії. І тут варто звернутися до досвіду успішного подолання корупції

кризового типу, який уже є у світі. Зокрема, це стосується технології протидії корупції кризового типу, використаної Ф. Рузвельтом у рамках так званого «Нового курсу», який був застосований для виведення США зі стану Великої депресії 1929–1933 рр.

Аналіз практики протидії корупції в Україні вказує на те, що ця протидія не заснована на адекватних уявленнях про корені корупції в нашій державі. Зокрема, не враховується фактор корупційної активності громадян, і тому все зводиться до боротьби з окремими проявами корупційної активності конкретних посадових (службових) осіб. Це означає, що зі стратегії й тактики протидії корупції випадає такий потенціал, як діяльність, спрямована на зменшення корупційної активності громадян, що має, на нашу думку, вирішальне значення для протидії корупції кризового типу. Очевидною є така істина: чим менше хабарі будуть давати, тим менше їх будуть брати. Іншими словами, якщо так багато людей хабарі беруть, то багато людей їх і дають.

При найближчому розгляді можна побачити, що навіть проблеми, які виникають навколо української мови, мають «корупційний компонент». Корупційні корені можна розглядати й у сепаратистському русі в Україні. Частина вини за кровопролиття на Донбасі має покладатися також і на корупцію.

Включення потенціалу діяльності, спрямованої на зменшення корупційної активності громадян, у систему протидії корупції передбачає розгортання в Україні діяльності з формування антикорупційної культури громадян (наприклад, у вигляді розробки й здійснення спеціальної «Програми формування антикорупційної культури в Україні» з урахуванням зарубіжного досвіду).

Необхідність зазначеного вище підходу до вдосконалення протидії корупції в Україні впливає з розробленої в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України доктрини протидії злочинності, яка виражається формулою «соціальна культура громадян плюс кримінальна юстиція». Ця так звана «культурницька» доктрина вказує на таке: якщо в Україні не буде створено умов для розвитку соціальної (тобто політичної, економічної, правової, моральної) культури громадян, різновидом якої є антикорупційна культура, то ніякі конституційні, законодавчі, судові, управлінські чи інші реформи не будуть мати антикорупційного ефекту, а отже, і будь-якого ефекту взагалі. Допомогти Україні можуть лише реформи типу «Нового курсу» Ф. Рузвельта, які мають саме антикорупційний потенціал, тобто створюють умови для розвитку політичної, економічної, правової, моральної культури громадян.

З «культурницької» доктрини протидії злочинності (і корупції) впливає така закономір-

ність: антикорупційна юстиція є ефективною настільки, наскільки розвинутою є соціальна культура громадян, під якою розуміється їхня політична, економічна, правова, моральна культура. Якщо слідувати цій доктрині, то виходить, що ніякі «удосконалення» антикорупційної юстиції (тобто вдосконалення антикорупційного законодавства й антикорупційних інституцій) не будуть давати ефекту, якщо в Україні не буде належним чином розвинута антикорупційна культура громадян. Для реалізації цієї доктрини має здійснюватися функція розробки й упровадження в життя єдиної антикорупційної політики. Як свідчить аналіз світового досвіду, в умовах України органом, який найбільш придатний для здійснення цієї функції, є Міністерство юстиції України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балебанова Т. Современное состояние коррупции в здравоохранении России и меры ее предупреждения : криминологическое исследование : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Т. Балебанова. – М., 2013. – 31 с.
2. Ахвердиев О. Причины и последствия коррупции, взяточничества и организованной преступности / О. Ахвердиев // *Общественно-политическая газета*. – 2013. – № 214 (3136) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.echo.az/article.php?aid=26665>.
3. Бусол О. Проблеми пошуку нових шляхів здійснення антикорупційної реформи в Україні / О. Бусол // *Громадська думка про правотворення: додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»*. – 2014. – № 17 (75). – С. 22–28.
4. Бусол О. Національні антикорупційні стратегії та участь громадськості в протидії корупції в країнах Центральної та Східної Європи / О. Бусол // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. – Серія «Юриспруденція». – 2014. – № 6/3. – Т. 1. – С. 60–63.
5. Деякі питання проведення антикорупційної експертизи : наказ Міністерства юстиції України від 05 серпня 2013 р. № 1608/5 // *Офіційний вісник України*. – 2013. – № 60. – Ст. 419.
6. Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2010 р. № 208 // *Офіційний вісник України*. – № 15. – Ст. 8.
7. Европа борется с коррупцией в медицинском туризме [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poland.allbusiness.ru/NewsAM/NewsAMShow.asp?ID=395>.
8. Ибрагимов Е. Сущность понятия «антикоррупционная культура» и её функции / Е. Ибрагимов, А. Хамдеев // *Современные проблемы науки и образования : научный журнал*. – 2013. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.science-education.ru/109-9329>.